

Tomasz DOROŻYŃSKI*

Wojciech URBANIAK**

ROLA INSTYTUCJI OTOCZENIA BIZNESU W PRZYCIĄGANIU INWESTORÓW ZAGRANICZNYCH W REGIONIE ŁÓDZKIM

Wstęp

Przepływy kapitału w coraz większym stopniu kształtują światową gospodarkę. Szczególną ich formą są bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ), których celem jest uzyskanie przez rezydentów jednego kraju władztwa nad podmiotem gospodarczym w innym kraju. W uproszczeniu może to nastąpić poprzez nabycie pakietu akcji dającego prawa do kierowania przedsiębiorstwem (umownie 10%), całkowite przejęcie firmy lub zbudowanie jej od podstaw¹.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne są jednak zjawiskiem ekonomicznym znacznie bardziej skomplikowanym niż sam przepływ kapitału. Podmioty inwestujące w ten sposób tworzą w innym kraju podległe sobie firmy i w efekcie stają się przedsiębiorstwem wielonarodowym. Proces ten ma ogromne znaczenie zarówno dla kraju wysyłającego, jak i dla przyjmującego. Istnieje dość powszechne przekonanie o korzyściach wynikających z BIZ dla państw rozwijających się, aczkolwiek badania empiryczne nie zawsze pozytywnie weryfikują tę tezę².

* Dr, Katedra Wymiany Międzynarodowej, Uniwersytet Łódzki.

** Dr, Katedra Wymiany Międzynarodowej, Uniwersytet Łódzki.

¹ **J. Świerkocki**, *Zarys międzynarodowych stosunków gospodarczych*, PWE, Warszawa 2004, s. 93.

² **J. Świerkocki** (red.), *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego*, ŁTN, Łódź 2011, s. 9.

Wyjaśnienie przyczyn inwestowania za granicą jest także od wielu lat przedmiotem rozważań teoretycznych. Jedną z najlepiej sformułowanych odpowiedzi na pytanie o przesłanki podejmowania BIZ daje nam eklektyczna teoria J.H. Dunninga. Rozpoczęcie BIZ jest efektem współzależnych okoliczności związanych z własnością, lokalizacją i internalizacją. Zgodnie z paradygmatem OLI, przedsiębiorstwo podejmuje decyzję o BIZ, gdy jego działalność za granicą będzie bardziej zyskowna niż we własnym kraju. Cel ten zostanie osiągnięty m.in. wówczas, gdy przedsiębiorstwo znajdzie korzystną lokalizację za granicą³.

Szczególnie interesujący wydaje się zatem przestrzenny wymiar funkcjonowania przedsiębiorstw międzynarodowych. Stąd w niniejszym artykule skoncentrowano się na lokalizacji, która z różnych powodów może skłaniać właściciela aktywów do podjęcia inwestycji bezpośredniej. Głównym natomiast celem artykułu jest ocena roli instytucji otoczenia biznesu w przyciąganiu inwestorów zagranicznych w regionie łódzkim. Wnioski z badania mogą być użyteczne m.in. dla władz samorządowych, które poprzez różne instrumenty mogą wpływać na zainteresowanie kapitału zagranicznego regionem.

Opracowanie stanowi prezentacją wyników badań przeprowadzonych w ramach grantu: *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego w części dotyczącej znaczenia instytucji otoczenia biznesu w przyciąganiu inwestorów zagranicznych do regionu*⁴.

1. Pojęcie instytucji otoczenia biznesu

W literaturze przedmiotu oraz w praktyce życia gospodarczego funkcjonuje wiele definicji instytucji otoczenia biznesu, a także różnych jego nazw: instytucje wspierające, instytucje wspierające przedsiębiorców, instytucje

³ A. Golejewska, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a proces restrukturyzacji gospodarki*, Wyd. UG, Gdańsk 2008, s. 92–93.

⁴ Opracowanie stanowi częściową prezentację wyników badania bezpośredniego z wykorzystaniem kwestionariusza ankietowego oraz literatury przedmiotu w ramach projektu badawczego: *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego*. Projekt był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego; został zrealizowany w latach 2009–2011 przez zespół pracowników Uniwersytetu Łódzkiego z Katedry Wymiany Międzynarodowej, Katedry Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych oraz Katedry Teorii i Analiz Systemów Ekonomicznych. Zob. J. Świerkocki (red.), *Rola...*

zaplecza biznesowego, instytucje wspomagające biznes, instytucje okołobiznesowe i inne. W artykule posługujemy się określeniem: instytucje otoczenia biznesu (IOB).

Jeden z najobszerniejszych katalogów IOB opracowali eksperci CASE – Doradcy Sp. z o.o., w raporcie opublikowanym przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Wymieniono w nim 11 podstawowych kategorii instytucji otoczenia biznesu, które funkcjonują w Polsce⁵.

Pojęcie IOB pojawia się również w licznych opracowaniach, związanych z realizacją polityki regionalnej w Polsce. Dla przykładu, w *Regionalnym Programie Operacyjnym dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013* przyjęto, że IOB są to instytucje niedziałające dla zysku, oferujące przedsiębiorcom usługi wspierania w szerokim zakresie. Pomoc może dotyczyć zagadnień związanych z tworzeniem, prowadzeniem i rozwojem przedsiębiorstwa⁶.

W rozporządzeniu Ministra Rozwoju Regionalnego w sprawie udzielania pomocy na wzmacnianie potencjału IOB w ramach regionalnych programów operacyjnych przyjęto, że instytucja otoczenia biznesu to przedsiębiorca, bez względu na formę prawną, który nie działa dla zysku lub przeznaczają zysk na cele statutowe i prowadzi działalność służącą tworzeniu korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości. Działalność IOB polega w szczególności na: doradztwie i szkoleniach, pomocy w transferze i komercjalizacji nowych technologii, pomocy w tworzeniu nowych przedsiębiorstw w otoczeniu instytucji naukowych i szkół wyższych, pomocy dla nowo powstałych przedsiębiorców oraz tworzeniu skupisk przedsiębiorców w ramach parków technologicznych, stref biznesu, parków przemysłowych oraz klastrów⁷.

W prezentowanym opracowaniu przyjęliśmy następującą definicję IOB: „są to podmioty, które oferują przedsiębiorcom różnego rodzaju usługi wspierające prowadzenie działalności gospodarczej. Pomoc ta może być udzielana dla przedsiębiorstw tworzących się lub istniejących, w celu wspierania rozwoju”.

⁵ Por. M. Górzyński, W. Pander, P. Koć, *Tworzenie związków kooperacyjnych między MSP oraz MSP i instytucjami otoczenia biznesu*, PARP, Warszawa 2006.

⁶ *Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013*, www.dolnyslask.pl, dostęp: marzec 2012 r.

⁷ Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 20 maja 2009 r. w sprawie udzielania pomocy na wzmacnianie potencjału instytucji otoczenia biznesu w ramach regionalnych programów operacyjnych, Dz.U. Nr 85, poz. 719.

W badaniu nie uwzględniono banków i innych instytucji finansowych, ponieważ – w ocenie autorów – ich duża liczba i rozproszenie oraz powszechna dostępność w regionie nie mają znaczącego wpływu na lokalizację BIZ.

W ostatnich latach można zauważyć dynamiczny rozwój tych instytucji w Polsce. Przejawia się to zarówno wzrostem liczby podmiotów zajmujących się wspieraniem biznesu, jak i większą ofertą. Gros z nich świadczy jednak bardzo proste usługi informacyjno-szkoleniowe i doradcze, które z punktu widzenia inwestora zagranicznego nie są decydujące w podjęciu decyzji o lokalizacji działalności gospodarczej. Pojawiają się jednak instytucje, które w swojej ofercie mają wyspecjalizowane usługi sprzyjające przyciąganiu i utrzymaniu inwestorów w określonym miejscu. Rozwojowi tej działalności sprzyja możliwość pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania, w tym m.in. środków unijnych. Jest to często niezbędne, ponieważ działalność związana z kojarzeniem parterów handlowych, promocją regionu, organizowaniem targów i misji jest niezwykle kosztowna i często nie przynosi IOB spodziewanych korzyści. Zachęty w postaci dodatkowego finansowania ze źródeł publicznych mogą przyczynić się do większego zaangażowania instytucji w przyciąganie inwestorów zagranicznych.

Podsumowując, pojęcie instytucji otoczenia biznesu jest niezwykle pojemne. W najszerszym podejściu obejmuje niemal wszystkie rodzaje podmiotów – zarówno publicznych, jak i prywatnych – które bezpośrednio lub pośrednio mają związek z funkcjonowaniem przedsiębiorstw i prowadzeniem działalności gospodarczej.

2. Wpływ instytucji otoczenia biznesu na rozwój regionów

Funkcjonowanie IOB jest związane z sytuacją gospodarczą w regionie. Ich skuteczność jest bowiem skorelowana z poziomem i dynamiką rozwoju gospodarczego.

Na obszarach o niskiej dynamice wzrostu IOB zwykle się nie rozwijają lub też proces ten jest uzależniony od decyzji administracyjnych i finansowania zewnętrznego. Nie wynika to jednak bezpośrednio z potrzeb rynku. Wówczas relacje między instytucjami otoczenia biznesu a przedsiębiorstwami są słabe i nie przynoszą wartości dodanej dla gospodarki regionu.

Istnieje również zależność przeciwna, tzn. IOB mają wpływ na rozwój regionu. Dzieje się tak przede wszystkim poprzez świadczenie różnorodnych usług na rzecz przedsiębiorców, które przyczyniają się m.in. do poprawy efektywności działalności gospodarczej, tworzenia nowych podmiotów, w tym z udziałem kapitału zagranicznego, oraz do rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego w regionie.

Podsumowując, rozwój IOB leży w interesie regionu i powinien być jednym z elementów polityki regionalnej.

Do połowy lat 70. XX w. w polityce regionalnej na obszarze Wspólnot Europejskich dominowała koncepcja scentralizowanego paradygmatu rozwoju regionalnego. Koncepcja ta, oparta na neoklasycznym modelu wzrostu, polegała na interwencjonizmie państwa, który był głównym podmiotem polityki regionalnej. Najczęściej wykorzystywanymi w tym okresie instrumentami były dotacje i subwencje dla inwestorów, ulgi podatkowe oraz inwestycje infrastrukturalne, finansowane z budżetu państwa.

Kryzys gospodarczy w połowie lat 70. XX w. podważył skuteczność tych działań. Zwracano uwagę, że scentralizowany model polityki regionalnej nie był w stanie zapobiec pogłębianiu różnic wewnątrzregionalnych. Najistotniejsze zmiany polegały zatem na wzmocnieniu roli regionów w kształtowaniu polityki regionalnej oraz na wspieraniu endogenicznych czynników rozwoju. Przeformułowane zostały również cele polityki regionalnej. Główny nacisk położono na wspieranie konkurencyjności regionów. Rola państwa została ograniczona do koordynacji działań. Stopniowo rosło znaczenie IOB w rozwoju lokalnym i regionalnym – jako uzupełnienie działań władz publicznych i przedsiębiorców.

Co zatem determinuje rozwój regionu i jakie znaczenie mają zasoby instytucjonalne? W nowym podejściu do polityki regionalnej kluczową rolę przypisuje się środowisku społeczno-kulturowemu, które jest określane jako zasoby instytucjonalne regionu powstałe w wyniku powiązań wewnątrzregionalnych. Polityka regionalna jest oparta na uterytorialnionych koncepcjach rozwoju. Są one nakierowane przede wszystkim na otoczenie niematerialne. Pojęcie terytorium jest – w odróżnieniu od przestrzeni fizycznej – rozumiane jako nie tylko miejsce lokalizacji działalności gospodarczej (często rozpatrywane w kategoriach kosztów transportu, siły roboczej, wykorzystania terenów pod inwestycje, jakości infrastruktury), ale również jako obszar zamieszkiwany przez społeczność posiadającą określoną specyfikę, bogactwa i zasoby oraz

instytucje i podmioty połączone wzajemnie siecią powiązań i zależności. Sprawność instytucji w regionie oraz kooperacja pomiędzy IOB a przedsiębiorcami postrzegana są jako jedne z ważniejszych czynników rozwoju regionów⁸.

Kluczowa rola przypada zatem kapitałowi społecznemu, tzn. powiązaniom sieciowym między aktorami lokalnymi lub regionalnymi, dyfuzji wiedzy, umiejętności i innowacji oraz procesowi uczenia się. Cechą charakterystyczną nowego podejścia do innowacyjności w polityce regionalnej jest nacisk na kreację nowych lokalnych zasobów, a nie jak dotychczas, na promocję działań zmierzających do optymalnej alokacji zasobów już istniejących w regionie. W bezpośrednim związku z innowacyjnością pozostaje jakość kapitału ludzkiego, czyli poziom wykształcenia, posiadane kwalifikacje, umiejętności oraz zaplecze dydaktyczne i naukowo-badawcze. Stąd dla poziomu konkurencyjności regionu coraz większe znaczenie posiada lokalna i regionalna sieć instytucji otoczenia biznesu. Podsumowując, można stwierdzić, że nowe poglądy na politykę regionalną w sposób szczególny akcentują rolę rozwoju oddolnego (*bottom-up*), następującego poprzez mobilizowanie endogenicznego potencjału tkwiącego w regionie w celu zapewnienia trwałego i dynamicznego rozwoju społeczno-gospodarczego na danym obszarze.

Wzrost znaczenia IOB jest również związany z dwoma kluczowymi trendami w rozwoju gospodarki światowej: globalizacją i regionalizacją⁹. Procesy globalizacji i regionalizacji mogą prowadzić do przejmowania licznych kompetencji w zakresie społeczno-gospodarczym przez instytucje ponadnarodowe, regionalne i lokalne. Ponadto, proces globalizacji gospodarki światowej w kontekście rozwoju gospodarczego może prowadzić z jednej strony – do zróżnicowania efektów globalizacyjnych i marginalizacji niektórych obszarów, z drugiej zaś – do wzrostu znaczenia terytorium i lokalizacji jako źródła przewagi konkurencyjnej. Mamy zatem do czynienia z dwoma pozornie przeciwnymi zjawiskami, tzn. wraz z globalizacją rośnie znaczenie terytorium w wymiarze regionalnym i lokalnym. W świetle opisanych powyżej tendencji w rozwoju regionalnym największe korzyści odnoszą obszary generujące dwie podstawowe kategorie korzyści aglomeracyjnych, tj. duże metropolie oraz terytorialne systemy produkcyjne. W pierwszym przypadku są to przede

⁸ I. Pietrzyk, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, PWN, Warszawa 2002, s. 16–27.

⁹ I. Pietrzyk, *Globalizacja, integracja europejska a rozwój regionalny*, [w:] A. Jewtuchowicz (red.), *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, Wyd. UŁ, Łódź 2004, s. 9.

wszystkim korzyści wynikające z koncentracji różnych rodzajów działalności, w drugim zaś – efekty geograficznej koncentracji zbliżonych (komplementarnych) rodzajów działalności. W obydwu przypadkach istotne znaczenie mają IOB, które mogą wspierać rozwój przedsiębiorców zlokalizowanych w określonym skupisku¹⁰.

Ponadto we współczesnej gospodarce mamy do czynienia ze zjawiskiem polaryzacji pod względem produkcji i liczby zatrudnionych w poszczególnych firmach. Coraz większe znaczenie mają małe i średnie przedsiębiorstwa, które generują nowe miejsca pracy. One też są najbardziej uzależnione od środowiska biznesowego i wzajemnych relacji między IOB, administracją publiczną a innymi przedsiębiorcami. Z drugiej strony, globalna konkurencja przyczynia się do relatywnego zubożenia sektora publicznego, ponieważ korporacje ponadnarodowe płacą coraz mniejsze podatki. Zatem IOB częściowo przejmują rolę władz publicznych i świadczą usługi okołobiznesowe. Zaspokojenie nowych i stale rosnących potrzeb przedsiębiorców wymaga zmiany modelu ich dostarczania – z publicznego na publiczno-prywatny¹¹.

Wzrost znaczenia IOB w gospodarce jest również związany z rozwojem terytorialnych form organizacji produkcji, których pozytywne efekty dla regionu wynikają z geograficznej koncentracji pokrewnych rodzajów działalności. Przykładem jest koncepcja skupisk przemysłowych, klastrów (A. Marshall, M.E. Porter). Pokazuje ona istotny wpływ ścisłej kooperacji przedsiębiorstw, IOB, jednostek samorządu terytorialnego oraz instytucji badawczo-rozwojowych na rozwój regionalny.

Ponadto, zdaniem zwolenników teorii wzrostu endogenicznego, która stanowi obecnie wiodącą szkołę rozważań nad problematyką wzrostu gospodarczego, tempo wzrostu zależy od dwóch czynników: postępu technicznego i zasobów kapitału (fizycznego i ludzkiego). A zatem wzrost gospodarczy jest pochodną zdolności gospodarki do uczenia się, a polityka gospodarcza, służąca wzrostowi zasobów kapitału fizycznego, ludzkiego i wiedzy, prowadzi do przyspieszenia tempa wzrostu gospodarczego i zmniejszania różnic między obszarami. Zatem, w świetle teorii wzrostu endogenicznego, instytucje otoczenia biznesu mogą być ważnym elementem strategii rozwoju poszczególnych obszarów. Obszary, które inwestują w edukację, zasoby pracy, naukę, szkolenia,

¹⁰ *Ibidem*, s. 9–14.

¹¹ **T. Markowski**, *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] **Z. Strzelecki** (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2008, s. 18.

podnoszenie kwalifikacji i umiejętności, kształcenie ustawiczne i badania, osiągają szybsze tempo wzrostu gospodarczego, a tym samym charakteryzują się wyższym poziomem dochodu i rozwoju społeczno-gospodarczego.

Podsumowując, wypada stwierdzić, iż IOB mogą wpływać na rozwój regionów. Świadczą bowiem usługi, które sprzyjają tworzeniu i rozwojowi przedsiębiorstw. Nie mogą one jednak funkcjonować bez podmiotów gospodarczych. Mamy zatem do czynienia z dwukierunkową korelacją, tzn. rozwój regionu zależy od kondycji IOB, które to instytucje są uzależnione od poziomu i dynamiki rozwoju w regionie, m.in. determinującymi popyt na usługi okołobiznesowe.

3. Instytucje otoczenia biznesu w regionie łódzkim

W województwie łódzkim funkcjonują wszystkie rodzaje IOB. Są one zlokalizowane przede wszystkim w stolicy regionu, aczkolwiek wiele instytucji szkoleniowych, doradczych, konsultingowych, agencji rozwoju, fundacji, stowarzyszeń, izb gospodarczych ma swoje siedziby w miastach powiatowych i w gminach. Ponadto na obszarze województwa prowadzi działalność wiele IOB, które mają swoje centrale w innych regionach.

Region łódzki jest silnym ośrodkiem akademickim. Obecnie w województwie funkcjonuje 35 uczelni wyższych, spośród których 9 to uczelnie publiczne (7 w Łodzi) oraz 26 niepublicznych (20 w Łodzi). W regionie funkcjonuje również wiele filii i zamiejscowych ośrodków dydaktycznych innych polskich uczelni. Do wiodących uczelni w regionie należy zaliczyć: Uniwersytet Łódzki, Politechnikę Łódzką i Uniwersytet Medyczny, które razem kształcą ok. 80 tys. studentów.

W regionie jest zlokalizowana Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna, ponadto w województwie łódzkim działają parki przemysłowe, przemysłowo-technologiczne i naukowo-technologiczne, np.: Park Przemysłowy Boruta, Bełchatowsko-Kleszczowski Park Przemysłowo-Technologiczny oraz Łódzki Regionalny Park Naukowo-Technologiczny.

W regionie funkcjonuje kilkadziesiąt izb gospodarczych, w tym ogólnopolskie izby branżowe (np. Polska Izba Przemysłu Tekstylnego), regionalne (np. Regionalna Izba Gospodarcza w Skierniewicach) i inne (np. Łódzka Izba Przemysłowo-Handlowa, Izba Rzemieślnicza w Łodzi).

W Łódzkiem działalność prowadzi kilkadziesiąt fundacji i stowarzyszeń gospodarczych, z których co najmniej 20 koncentruje swoją aktywność na wspieraniu przedsiębiorczości w regionie (np. Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości w Łodzi, Fundacja Rozwoju Gminy Żelów, Euro Centrum – Piotrkowskie Stowarzyszenie Rozwoju Promocji i Integracji Europejskiej).

W Łodzi i regionie znajdują się również instytucje, które wspierają mikroprzedsiębiorców w pierwszym okresie prowadzenia działalności gospodarczej. Są to m.in. inkubatory i akceleratory przedsiębiorczości, technologii i innowacji (np. Akcelerator i Inkubator Technologii Uniwersytetu Łódzkiego, Inkubator Przedsiębiorczości przy Fundacji Inkubator w Łodzi, Centrum Wspierania Przedsiębiorczości w Poddębicach).

Ponadto w Łodzi i regionie działają liczne jednostki badawczo-naukowe, instytucje doradczo-szkoleniowe, punkty informacyjne i konsultacyjne, agencje rozwoju regionalnego, instytucje finansowe oraz sieci wspierające przedsiębiorczość i innowacyjność. Mnogość i różnorodność IOB w Łodzi i w regionie łódzkim nie oznacza jednak bogatej oferty usług skierowanych do inwestorów zagranicznych¹².

Żadna ze zlokalizowanych w Polsce międzynarodowych (dwustronnych) izb gospodarczych, handlowych i przemysłowych nie ma siedziby w Łodzi. Większość z nich mieści się w Warszawie. Są jednak takie, które funkcjonują w innych miastach (np. Polsko-Szwedzka Izba Gospodarcza – Gdańsk, Polsko-Chińska Izba Gospodarcza – Sopot, Polsko-Azerbejdżańska Izba Gospodarcza – Częstochowa). Lokalizacja w danym mieście międzynarodowych izb gospodarczych sprzyja nawiązywaniu kontaktów handlowych oraz przyczynia się do intensyfikacji stosunków gospodarczych.

Podsumowując, można stwierdzić, iż w regionie łódzkim, a zwłaszcza w Łodzi, aktywnie działa wiele instytucji otoczenia biznesu. Świadczą one

¹² Należy podkreślić, że jedynie Regionalne Centrum Obsługi Inwestora i Eksportera (RCOIiE) w Urzędzie Marszałkowskim w Łodzi realizuje kompleksowe działania mające na celu obsługę inwestorów na poziomie województwa. Centrum współpracuje z Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiZ) przy obsłudze projektów inwestycyjnych oraz prowadzi samodzielną obsługę podmiotów zagranicznych. Ponadto RCOIiE pomaga inwestorom wejść na łódzki rynek, wspiera samorząd lokalny i przygotowuje go do obsługi inwestorów, asystuje inwestorom przy procedurach administracyjnych i prawnych, udziela pomocy w znalezieniu lokalizacji, oferuje opiekę poinwestycyjną, promuje region i aktywnie pozyskuje inwestorów. W stolicy regionu podobne zadania realizuje Zespół Obsługi Inwestorów przy Urzędzie Miasta Łodzi.

różnorodne usługi wspomagające przedsiębiorców na wszystkich etapach prowadzenia działalności gospodarczej. Niektóre z nich mają w swojej ofercie usługi związane z obsługą inwestorów zagranicznych, aczkolwiek zwykle są to produkty skierowane także do inwestorów krajowych. Część z nich bierze udział w projektach związanych np. z kojarzeniem partnerów handlowych, organizowaniem targów i misji gospodarczych, promowaniem regionu. Dzieje się tak wówczas, gdy działania te są współfinansowane ze środków publicznych, w tym z funduszy unijnych.

Zakres działania IOB w województwie łódzkim oraz świadczone usługi są zróżnicowane i ukierunkowane na bardzo różne potrzeby przedsiębiorców. Problemem pozostaje nierównomierne rozmieszczenie tych instytucji w regionie. W niektórych powiatach i gminach dostęp do specjalistycznych usług biznesowych jest utrudniony lub wręcz niemożliwy. Ponadto większość instytucji koncentruje się na świadczeniu usług komercyjnych, które przynoszą im wymierne korzyści. Wynika to również z faktu, że nadal głównym źródłem finansowania IOB są środki z działalności statutowej i komercyjnej. Zatem podmioty te często działają jak przedsiębiorstwa i koncentrują się na generowaniu przychodów.

4. Wnioski z badania bezpośredniego

W ramach badania przeprowadzono wywiady z przedstawicielami czterestu IOB mającymi swoje siedziby na obszarze województwa. Zastosowano celowy dobór próby oraz metodę badania w postaci indywidualnego wywiadu pogłębionego (wywiad ekspercki). Wywiady zrealizowano w okresie od września do listopada 2010 r. z wykorzystaniem kwestionariusza, w którym dominowały pytania otwarte ze względu na cel tej części badania – uzyskanie opinii przedstawicieli IOB na temat sposobów wspierania BIZ w regionie łódzkim. Wnioski z tego badania skonfrontowano z oceną działalności IOB dokonaną przez 188 podmiotów BIZ w odrębnej części badania¹³.

¹³ Por. A. Dorożyńska, T. Dorożyński, W. Urbaniak, *Ocena działalności inwestorów zagranicznych w województwie łódzkim. Raport częściowy z badania „Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego”*, UŁ, Łódź 2011.

Siedem badanych instytucji miało swe siedziby w Łodzi i tyle samo w pozostałej części województwa łódzkiego. Duży udział instytucji łódzkich w próbie wynika faktu, że miasto to jest siedzibą największej liczby IOB w województwie. Poza tym w Łodzi zlokalizowanych jest blisko 60% wszystkich BIZ województwa.

W próbie badawczej znalazły się podmioty reprezentujące kategorie IOB obecne w województwie łódzkim (tab. 1).

TABELA 1: *Badane kategorie instytucji otoczenia biznesu*

Kategoria	Liczba instytucji
Fundacje i agencje rozwoju	5
Izby i stowarzyszenia przedsiębiorstw	4
Instytucje szkoleniowe, doradcze, konsultingowe	2
Parki technologiczne	2
Specjalne strefy ekonomiczne	1
Razem	14

Źródło: badanie własne.

Ze względu na zasięg działania, badane instytucje można podzielić na trzy zasadnicze grupy:

- 1) prowadzące działalność w skali lokalnej, tzn. w gminie lub w powiecie – 5 instytucji;
- 2) działające w skali regionalnej, obejmującej co najmniej kilka powiatów lub obszar całego województwa łódzkiego, niektóre z nich współpracują z jednostkami z innych krajów – 6 instytucji;
- 3) prowadzące działalność w skali ponadregionalnej, tzn. obejmującej co najmniej kilka województw, cały kraj lub też realizujące projekty o zasięgu międzynarodowym, ich podstawowa aktywność koncentruje się jednak w województwie łódzkim – 3 instytucje.

Ze względu na wspierany typ działalności gospodarczej można było wyróżnić IOB:

- 1) wspierające wyłącznie już istniejące podmioty gospodarcze;
- 2) poszukujące i wspierające nowych inwestorów na swoim obszarze działania;
- 3) wspierające już istniejące podmioty gospodarcze i poszukujące nowych inwestorów.

Poszczególne instytucje różnią się skalą i zakresem działań wspierających biznes. Siedem z nich oceniło, że w stosunku do innych instytucji otoczenia biznesu są podmiotem średnim, sześć – że dużym, jeden – że małym.

Wśród różnych form wspierania najważniejsze znaczenie posiada doradztwo, szkolenia oraz działania informacyjno-promocyjne. Prawie połowa badanych określiła się jako podmioty wyłącznie szkoleniowo-doradcze. Pozostałe prowadzą działalność w sposób zróżnicowany. Prawie połowa z analizowanych instytucji udziela wsparcia finansowego nowym inwestorom i już istniejącym przedsiębiorstwom. Inne formy pomocy dla biznesu takie jak: opieka poinwestycyjna, organizacja targów i misji, organizacja wizyt lokalizacyjnych, realizowane są tylko przez nieliczne instytucje. Dane liczbowe, ukazujące strukturę prowadzonej działalności zawarte są w tabeli 2.

TABELA 2: Rodzaje działalności prowadzonych przez badane instytucje otoczenia biznesu

Rodzaj prowadzonej działalności	Liczba wskazań*
Doradztwo	12
Informacja i promocja	11
Szkolenia	10
Wsparcie finansowe	6
Opieka poinwestycyjna	3
Organizacja targów i misji	4
Organizacja wizyt lokalizacyjnych	2

* Każda instytucja mogła zaznaczyć więcej niż jedną formę działalności.

Źródło: badanie własne.

Wśród różnych realizowanych form doradztwa, informowania i szkoleń, znaczna część wykonywana jest na rzecz istniejących małych i średnich przedsiębiorstw. Działania tego typu często są związane z pozyskiwaniem funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Oferuje się m.in. pomoc przy pisaniu wniosków o środki unijne i przygotowywanie biznesplanów. Tematyką szkoleń są głównie zagadnienia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej. Jedynie sporadycznie realizowane są szkolenia związane z podnoszeniem kwalifikacji osób przewidywanych do zatrudnienia w firmach z udziałem kapitału zagranicznego.

Formą wsparcia finansowego ukierunkowanego na małe i średnie firmy są fundusze poręczeniowe i pożyczkowe, tworzone przez niektóre z badanych instytucji. Oferuje się też zniżki dla uczestników szkoleń.

Powstające podmioty gospodarcze mogą korzystać z różnych elementów oferty IOB. Zdaniem respondentów, szczególnie dobrze odbierane jest przez potencjalnych inwestorów – zarówno krajowych, jak i zagranicznych – wsparcie w poszukiwaniu środków finansowych. Zgodnie traktują oni je jako zdecydowanie najatrakcyjniejszą formę pomocy dla inwestorów, szczególnie zaś pomoc: w poszukiwaniu źródeł finansowania inwestycji i działalności bieżącej; w uzyskiwaniu atrakcyjnych cen za zakupywane nieruchomości, wynajem i dzierżawę; w otrzymywaniu pomocy publicznej (np. zwolnień i ulg w podatkach od nieruchomości). Jako ważna forma wsparcia nowych inwestorów traktowana jest także obsługa doradczo-prawna, konsultingowa oraz pomoc w poruszaniu się po urzędach, z czym inwestorzy wciąż mają duże problemy. W opinii IOB istotne znaczenie ma także możliwość udzielania przez nie informacji dotyczącej terenów uzbrojonych i pomoc w uzyskaniu wsparcia poprzez rozbudowę infrastruktury (np. dróg dojazdowych czy kanalizacji).

Instytucje otoczenia biznesu dążą do przyciągania inwestorów, bez względu na to, czy reprezentują kapitał krajowy, czy zagraniczny. Niektóre, mniejsze nastawione są jednak wyłącznie na podmioty krajowe. Wynika to – ich zdaniem – z braku zainteresowania ze strony inwestorów zagranicznych. Formułowane niekiedy poglądy typu: „gdyby zgłosił się do nas inwestor zagraniczny, to byśmy mu pomogli” wskazują jednak na bierne podejście niektórych IOB do klientów spoza Polski. Żadna z badanych instytucji nie wspiera wyłącznie inwestorów zagranicznych. Konsekwencją takiego podejścia jest m.in. brak, w większości badanych instytucji, wyodrębnionych komórek czy stanowisk pracy poświęconych wyłącznie BIZ.

Większość badanych instytucji deklarowała preferowanie inwestycji w określonych sektorach. Najczęściej były one związane z postępem technicznym – innowacjami i wysokimi technologiami. Można jednak było odnieść wrażenie, że podawanie preferencji sektorowych miało w dużym stopniu charakter życzeniowy i za ich określeniem nie szły konkretne działania. Mimo deklaracji wskazywano z reguły, że przedsiębiorcy z innych sektorów, zainteresowani inwestycjami na obszarze działania instytucji, nie są i nie będą gorzej traktowani.

Większość IOB współpracuje z jednostkami samorządu terytorialnego w zakresie przyciągania inwestorów, w tym zagranicznych. Współpraca jest z reguły bardziej intensywna, gdy dana instytucja jest własnością lub współwłasnością samorządów. W przeciwnym przypadku bywa niekiedy bardzo ograniczona lub w ogóle nie występuje. Zakres i formy współpracy są dość zróżnicowane. Może ona dotyczyć pozyskiwania dla inwestorów terenów będących własnością gmin oraz stanowić pomoc w budowie infrastruktury dla potrzeb konkretnych inwestorów. W niedużym zakresie organizowane są wspólne wyjazdy na targi i misje gospodarcze za granicą, na których instytucja otoczenia biznesu informuje o swojej ofercie dla biznesu. Niektóre z badanych instytucji uczestniczą niekiedy w opracowywaniu strategii rozwojowych innych projektów wspólnie z samorządami, służąc im pomocą ekspercką. Współpraca z powiatowymi urzędami pracy ma na celu pomoc inwestorom w zakresie znalezienia lub przeszkolenia pracowników.

W jaki sposób dochodzi do nawiązania współpracy IOB z potencjalnymi inwestorami zagranicznymi? Respondenci wskazywali, że najczęściej to inwestor inicjuje współpracę z instytucją, wykorzystując rekomendacje innych przedsiębiorstw zagranicznych obecnych w Polsce. Potencjalny inwestor bywa też niekiedy kierowany do IOB poprzez firmy doradcze lub placówki państw obcych w Polsce. Współpraca nawiązywana jest również poprzez PAIiZ¹⁴. Sporadycznie kontakty inicjowane są dzięki obecności instytucji otoczenia biznesu na targach i udziałowi w misjach gospodarczych za granicą. Niekiedy pomocne w nawiązywaniu współpracy okazywało się także uczestnictwo badanych podmiotów w europejskich i światowych sieciach sektorowych organizujących konferencje i spotkania na tematy biznesowe.

Ocena przydatności usług świadczonych przez IOB dla obecnych w regionie podmiotów BIZ wchodziła w skład odrębnego badania bezpośredniego (tab. 3). W pytaniu dotyczącym czynników zachęcających lub zniechęcających do ich lokalizacji przedsiębiorstwa oceniły obecność IOB w regionie. Dla większości okazała się ona nieistotna. Miała jednak znaczenie dla 40% badanych przedsiębiorstw. Opinie te znalazły potwierdzenie w odpowiedziach na pytanie, dotyczące oceny wpływu wyodrębnionych typów IOB w regionie na decyzję o lokalizacji BIZ. Zdaniem dużej części przedsiębiorstw, obecność większości z nich nie miała znaczenia, choć niektóre wskazywały, że była ona istotna nawet w dużym stopniu.

¹⁴ Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A.

Od oceny ogólnej odbiegają opinie dotyczące instytucji edukacyjnych. Szkoły w regionie – wyższe i średnie – uznano za instytucje bardzo ważne ze względu na dostarczanie wykwalifikowanych pracowników. Zdaniem większości przedsiębiorstw, miało to duży wpływ na decyzje lokalizacyjne.

TABELA 3: Znaczenie instytucji otoczenia biznesu dla decyzji o lokalizacji podmiotów BIZ w woj. łódzkim – rozkład odpowiedzi

Lp.	Wyszczególnienie	Bardzo ważna	Raczej ważna	Trudno powiedzieć (ani ważna, ani nieważna)	Nieważna	Brak danych	Razem
1	Firmy konsultingowe	10	16	52	107	3	188
2	Parki technologiczne	14	16	46	108	4	188
3	Specjalne strefy ekonomiczne	22	21	30	108	7	188
4	Szkoły średnie i zawodowe wyspecjalizowane w kształceniu w dziedzinach związanych z przedmiotem działalności przedsiębiorstwa	25	55	31	74	3	188
5	Szkoły wyższe mogące dostarczać kadry dla przedsiębiorstwa	45	52	36	52	3	188
6	Ośrodki badawczo-rozwojowe wyspecjalizowane w dziedzinach związanych z działalnością przedsiębiorstwa	16	22	44	104	2	188
7	Imprezy targowo-wystawiennicze związane z działalnością przedsiębiorstwa	9	24	30	118	7	188

Źródło: badanie własne.

Podsumowanie

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne mogą być szansą rozwoju dla Łodzi i regionu. Jej wykorzystanie zależy w dużej mierze od władz centralnych (administracji rządowej) i samorządowych (regionalnych i lokalnych). Istotną rolę

w przyciąganiu i utrzymaniu inwestorów zagranicznych w województwie łódzkim mogą odegrać również IOB.

Większość IOB w regionie łódzkim nie ma specjalnej oferty usług związanej z przyciąganiem i utrzymaniem inwestorów zagranicznych. Głównie realizują one proste programy informacyjne, szkoleniowe i doradcze. Brakuje podmiotów zajmujących się kompleksową obsługą prawno-administracyjną, zwłaszcza poza stolicą regionu.

Władze samorządowe w regionie powinny m.in. zintensyfikować współpracę z IOB, zwiększyć możliwości finansowania ich projektów ze źródeł zewnętrznych, wspierać tworzenie i funkcjonowanie IOB w powiatach i gminach najbardziej oddalonych od stolicy regionu oraz uruchomić granty dla IOB.

Niektóre działania mogą być inicjowane przez IOB. Aby skuteczniej wspierać przedsiębiorców w regionie, w szczególności inwestorów zagranicznych, powinny one przede wszystkim skoordynować działalność, stworzyć struktury kooperujące z przedsiębiorstwami, poprawić współpracę z instytucjami, które mają doświadczenie w obsłudze inwestorów zagranicznych, oraz wzmocnić system kształcenia i oceny kwalifikacji pracowników IOB. Współpraca IOB pozwoli sprostać wymaganiom inwestorów i osiągnąć dodatkowe korzyści finansowe.

Przy ograniczonych możliwościach organizacyjnych i finansowych administracji publicznej IOB mogą odgrywać istotną rolę w przyciąganiu i utrzymaniu BIZ w regionie. Mogą również pełnić funkcję łącznika między samorządem terytorialnym a przedsiębiorcami oraz realizować zadania, które z różnych przyczyn nie są wykonywane przez administrację publiczną.

Bibliografia

- Dorożyńska A., Dorożyński T., Urbaniak W.**, *Ocena działalności inwestorów zagranicznych w województwie łódzkim. Raport częściowy z badania „Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego”*, UŁ, Łódź 2011.
- Golejewska A.**, *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a proces restrukturyzacji gospodarki*, Wyd. UG, Gdańsk 2008.
- Górzyński M., Pander W., Koć P.**, *Tworzenie związków kooperacyjnych między MSP oraz MSP i instytucjami otoczenia biznesu*, PARP, Warszawa 2006.
- Markowski T.**, *Teoretyczne podstawy rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] Z. Strzelecki (red.), *Gospodarka regionalna i lokalna*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2008.

- Pietrzyk I.**, *Globalizacja, integracja europejska a rozwój regionalny*, [w:] A. Jewtuchowicz (red.), *Wiedza, innowacyjność, przedsiębiorczość a rozwój regionów*, Wyd. UŁ, Łódź 2004.
- Pietrzyk I.**, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, PWN, Warszawa 2002.
- Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007–2013. Słowniczek pojęć*, www.dolnyslask.pl, dostęp: marzec 2012 r.
- Świerkocki J.** (red.), *Rola bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu aktualnego i przyszłego profilu gospodarczego województwa łódzkiego*, ŁTN, Łódź 2011.
- Świerkocki J.**, *Zarys międzynarodowych stosunków gospodarczych*, PWE, Warszawa 2004.

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 20 maja 2009 r. w sprawie udzielania pomocy na wzmocnienie potencjału instytucji otoczenia biznesu w ramach regionalnych programów operacyjnych, Dz.U. Nr 85, poz. 719.

Tomasz DOROŻYŃSKI
Wojciech URBANIAK

THE ROLE OF BUSINESS ENVIRONMENT INSTITUTIONS IN SUPPORTING FOREIGN INVESTORS IN THE LODZ VOIVODESHIP

(S u m m a r y)

The business environment institutions may influence the development of regions. They provide services that encourage establishing and developing enterprises. We have to deal with the correlation in two directions, the development of a region depends on the quality of business environment institutions, and business environment institutions are dependent on the level and dynamics of the growth in the region which determine demand for business support services. The main purpose of this article was to evaluate activities of business environment institutions aimed at attracting and keeping foreign direct investment (FDI) in the Lodz region. With limited organizational and financial possibilities of public administration, business environment institutions may play an important part in attracting and keeping FDI in the region. They may also act as a liaison between the local government and entrepreneurs as well as perform some tasks that are not, for different reasons, performed by public administration.